

ВІДГУК
Першого опонента
на дисертацію ДУ ЛІН
«ТРАКТУВАННЯ ОБРАЗУ І. МАЗЕПИ В ОПЕРАХ ХІХ – ХХІ
СТОЛІТЬ: АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ»,
подану на здобуття ступеня «доктора філософії»
за спеціальністю 025 – музичне мистецтво,
галузь знань 02 – культура і мистецтво

Універсальна особистість – це досить специфічне соціокультурне явище, що викликає протягом багатьох століть негаснучий інтерес істориків, філософів, психологів, антропологів, культурологів, мистецтвознавців, педагогів, тобто всіх, чия увага спрямована на вивчення творчо-розумових здібностей людини, її проявів у соціумі, її цінностей та смислів. В цьому плані історія кожної нації, кожного народу – це не тільки певний перебіг подій минулого та сучасності, але й життя видатних постатей, що їх репрезентують та привертають величезну увагу багатьох поколінь. Серед таких видатних осіб в історії України суттєве місце належить Івану Мазепі.

Він є досить суперечливою особистістю в українській історії та культурі. Вороги його вважали хитрим політиком і зрадником. Прихильники стверджували, що він прагнув порятунку та процвітання для рідної землі. Однак, мусимо визнати, що для України він зробив чимало. Період його правління характеризувався відродженням гетьманської України, передусім Києва – її духовного центру, розвитком культури, а також піднесенням соціального та релігійного життя.

Піднявшись кар'єрними сходами, Іван Мазепа багато уваги приділив саме розвитку української освіти та культури. Він був спонсором будівництва Києво-Могилянської академії та Чернігівського колегіуму. І, взагалі, був досить щедрим меценатом. За його гетьманства активно видавалися українські твори. За сприяння Івана Мазепи в Україні того часу почалось й "культурне відродження", яке охопило не тільки мистецтво та архітектуру, а й філософію, теологію, літературу, музику та науку. Цікаво, що у той час виник новий напрям в українському мистецтві – українське барокко, яке ще називали мазепинським.

Зазначимо також, що сама історична постать І. Мазепи являла собою фактично особистісний універсалізм ренесансного типу. Знавець шести європейських мов, поет, музикант, видатний політичний діяч – він був широко відомим в європейському світі не тільки в роки своєї буремної біографії, але й пізніше, неодноразово привертаючи увагу письменників, художників, поетів, музикантів різних часів та національних шкіл. Полеміка

відносно оцінок історичного внеску І. Мазепи, системи його цінностей точиться й нині, що власне й визначає актуальність звертання до подій його життя і в наш час. Все це в сукупності надає можливість не тільки відкрити для себе його особистість, але й значний пласт української історії та культури періоду її розквіту.

Сказане визначає й актуальність теми представленої дисертації Ду Лін, предметом якої є «аксіологія трактування образу І. Мазепи в оперних виставах XIX – XXI століть» (с. 17). Звертаючись до численних художніх втілень його образу в літературі, живописі, поезії різних епох, автор проте основну увагу концентрує на змістовно-інтонаційних та драматургічних характеристиках опер «Мазепа» П. І. Чайковського та однойменного твору М. Гранваль.

Поставлена автором мета дослідження – «виявити впливи ціннісних координат музичної творчості на специфіку трактування образу І. Мазепи в оперних виставах XIX – XXI століть» (с. 17) – вирішена автором досить ґрунтовно, що позначилося й на структурі представленої роботи. Вона складається зі Вступу та двох розділів. Першій з них – «Гетьман Іван Мазепа в наукових та художніх текстах: досвід ціннісного аналізу» – присвячено узагальненню бібліографії щодо його життєдіяльності у дзеркалі історичної науки та особливостей відтворення його образу в європейському та українському мистецтві XIX–XXI століть. Окрема увага приділена Ду Лін питанням ціннісного аналізу художнього тексту, тобто його аксіологічним параметрам, що визначають аналітичний ракурс роботи та її ключові теоретичні поняття.

Другий розділ роботи Ду Лін «Образ Івана Мазепи в операх П. Чайковського та М. Гранваль: ціннісні засади онтології художнього тексту» безпосередньо орієнтований на аналіз «оперної іконографії» цього історичного персонажу. В полі зору дисертантки, крім названих авторів, опиняється опера «Мазепа» П. Сокальського та її аналоги в творчості Б. Фітінгофа, Карло Педротті, Ахілла де Лозьєр, Адама Мюнхерма та ін. Всі вони так чи інакше були представлені на оперних сценах європейських країн у XIX столітті. Проте найбільш резонансними у втіленні мазепінської тематики виявилися все ж твори П. Чайковського та М. Гранваль. Творчість останньої авторки, практично невідомої сучасному українському слухачеві, фактично є своєрідним відкриттям у представленій роботі, так само як і її «велика французька опера» «Мазепа» (1892), створена на основі лібрето Ш. Гранмужена. Не менш оригінальними можна вважати також й аналітичні узагальнення щодо згадуваної опери П. Чайковського, що розглядається в

річищі особливостей її постановки та сучасного «прочитання» ХНАТОБ імені М. В. Лисенка (2017).

Робота написана гарною літературною мовою, відзначається інформаційною насиченістю, про що свідчить й численна бібліографія (133 позиції). Завдяки цьому постать Івана Мазепи виявляється репрезентованою у всій множинності проявів його багатогранної, ренесансної за розмахом особистості. Приємно вражає й той факт, що цей інтерес проявляє не тільки український дослідник, але й китайський дисертант, що прагне (судячи з тексту роботи) не тільки до інтонаційно-драматургічного осмислення образу Івана Мазепи в названих творах, але й до узагальнення сутності його постаті в українській історії.

Широта та багатоаспектність заявленої проблематики, відповідно, викликає наступні запитання та зауваження:

1. Аналізуючи сутність розуміння аксіології, дисертантка в підрозділі 1.1. апелює до духовно-філософських вчень стародавніх греків, а потім відразу й до філософії XIX–XX століть. Проте осторонь чомусь залишається духовно-християнський аспект розуміння сутності аксіології, що, на наш погляд, стоїть інколи дещо ближче до художньої музичної творчості, ніж її філософська іпостась. А якщо прийняти до уваги сталу сьогодні концепцію культового походження культури та розуміння її як «носія духовних цінностей», то цей аспект, як нам здається, був би вельми актуальним в контексті проблематики даної роботи.
2. Більш детального пояснення потребує поняття «ціннісні координати музичної творчості», що використовується в роботі.
3. Виходячи з формулювання мети роботи, виникає наступне питання: на які ціннісні координати орієнтувалися М. Гранваль та П. Чайковський у відтворенні образу І. Мазепи?
4. В чому, на думку дисертантки, полягають принципові відмінності у трактуванні образу І. Мазепи та його інтонаційно-виконавського втілення в аналізованих творах П. Чайковського та М. Гранваль?

Підводячи підсумок, відзначимо, що вивчення дисертації та публікацій за її темою (усі одноосібні) дає підстави стверджувати, що здійснене дослідження є вагомим внеском у сучасну музичну науку, демонструє добре володіння дисертанткою методологією наукової діяльності, містить необхідну новизну наукових результатів та обґрунтованість дослідницького підходу. Відтак можемо констатувати, що текст дисертації Ду Лін «Трактування образу І. Мазепи в операх XIX–XXI століть: аксіологічний

аспект», його оформлення відповідають вимогам ДАК МОН України до праць на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – «Музичне мистецтво» з галузі знань 02 – «Культура і мистецтво», а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії.

Доктор мистецтвознавства, професор
Одеської національної музичної академії
імені А. В. Нежданової
О. В. МУРАВСЬКА

